

9.12.2024

Dnro MAO/616/2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta (HE 152/2024 vp)

Viite: Lausuntopyyntö 29.11.2024

Kuulemistilaisuus: Valiokunnan etäkuuleminen tiistaina 10.12. klo 10:00

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt markkinaoikeudelta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta (HE 152/2024 vp).

Markkinaoikeus esittää kirjallisena asiantuntijalausuntonaan kunnioittaen seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaarta ja tuomioistuinmaksulain 5 §:ä.

Esityksessä ehdotetaan säädettävän ensinnäkin niin sanotusta hyppyvalitusluvasta korkeimmassa oikeudessa. Tämän lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimmalle oikeudelle.

Esityksen tavoitteena on edistää korkeimman oikeuden mahdollisuuksia antaa ennakkopäätöksiä ja siten huolehtia lainkäytön ja oikeuskäytännön yhtenäisyydestä.

Yleisenä näkemyksenään markkinaoikeus pitää esitystä perusteltuna ja kannatettavana.

Markkinaoikeus kiinnittääkin seuraavassa huomiota vain muutamaa lähinnä yksityiskohdaksi luonnehdittavaan seikkaan. Koska esitykseen sisältyvistä ehdotuksista hyppyvalituslupa liittyy ainoastaan tilanteisiin, joissa valitetaan asiassa, jotka hovioikeudessa kuuluvat jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin, markkinaoikeus tarkastelee esitystä seuraavassa ainoastaan siltä osin kuin se koskee ehdotusta ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimpaan oikeuteen.

Ennakkopäätöskysymyksestä (ja sen määrittelemisestä)

Ehdotetun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (1. lakiehdotus) 30 a luvun 7 §:n mukaan ennakkopäätöskysymyksellä tarkoitetaan kysymystä, joka koskee lain soveltamista [kysymyksen siirtämistä koskevassa tuomioistuimessa] käsiteltävänä olevassa asiassa.

Vaikka esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on sinänsä yritetty hahmottaa lähemmin erityisesti sitä, milloin ennakkopäätöskysymys olisi siirrettävissä korkeimpaan oikeuteen, markkinaoikeuden näkemyksen mukaan tästä huolimatta esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi voinut yrittää hahmottaa vielä kootummin itse ennakkopäätöskysymysmenettelyn kohteeksi soveltuvan kysymyksen luonnetta ja laatua. Tähän liittyen yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi muun ohella voinut käsitellä lähemmin ennakkopäätöskysymyksen kohteen suhteutumista välituomion kohteeseen. Edelleen yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi voinut käsitellä lähemmin ennakkopäätöskysymyksen kohteen suhteutumista Euroopan unionin tuomioistuimelle tehtävän ennakkoratkaisupyynnön kohteeseen.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa on sinänsä useassakin eri kohdin korostettu sitä, kuinka ennakkopäätöskysymysmenettelyssä on kyse nimenomaan ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä korkeimmalle oikeudella (ei asian siirtämisestä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi). Siirrettävän ennakkopäätöskysymyksen suhteutuminen kysymyksen siirtävässä tuomioistuimessa käsiteltävänä olevaan asiaan näyttäisi kuitenkin jopa

esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa välillä sekoittuneen (ks. esim. s. 22, kpl 4 sekä s. 27, kpl 1 ja 4).

Ennakkopäätöskysymysmenettelyssä annettavan ratkaisun sitovuudesta

Esityksen niin yleis- kuin yksityiskohtaisissa perusteluissa todetun mukaan ennakkopäätöskysymyksen siirtäneen tuomioistuimen olisi otettava korkeimman oikeuden ennakkopäätöskysymyksen johdosta antama ratkaisu asian jatkokäsittelyn perustaksi.

Markkinaoikeudella ei ole huomauttamista edellä mainittuun lähtökohtaan sinänsä.

Markkinaoikeus esittää kuitenkin pohdittavaksi sitä, olisiko jo ihan oikeustilan selkeyden kannalta (erityisesti asianosaisten näkökulmasta) arvioituna pidettävää perusteltuna, että edellä mainittua koskevasta seikasta säädettäisiin laissa. Tähän liittyen, ainoastaan eräänlaisena esimerkkinä sanotusta, markkinaoikeus kiinnittää huomiota patenttilain 52 §:n 2 momentin säännökseen liittyen patentin mitättömäksi julkistamista koskevaan kanteen käsittelyn yhteydessä [mitättömäksi julistamista koskevaa asiaa käsittelevän] tuomioistuimen tekemään ratkaisuun asiassa esitetyn patentin rajoittamista koskevan pyynnön osalta:

”Patentin mitättömäksi julistamista koskevan kanteen käsittelyn yhteydessä patentinhaltija voi pyytää tuomioistuinta rajoittamaan patenttia muutettujen patenttivaatimusten mukaisesti. Rajoittamista koskeva pyyntö on tehtävä ennen asian siirtämistä pääkäsittelyyn. Jos rajoittamista koskeva pyyntö tehdään, sitä koskeva kysymys on ratkaistava erikseen ennen patentin mitättömäksi julistamista koskevan asian käsittelyn jatkamista. Rajoittamisen on täytettävä 53 b §:n mukaiset edellytykset. Jos tuomioistuin hyväksyy rajoittamispyynnön, näin rajoitettu patentti on jatkokäsittelyn perustana. Muutosta rajoittamispyyntöä koskevaan päätökseen voi hakea vasta patentin mitättömäksi julistamista koskevan kanteen johdosta annetun tuomion yhteydessä.” (alleviivaus käsillä olevan lausunnon tekemä)

Ennakkopäätöskysymyksen siirtäneessä tuomioistuimessa käsiteltävän asian käsittelyn odottaminen ratkaisua ennakkopäätöskysymykseen

Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyn mukaan ennakkopäätöskysymyksen siirtänyt tuomioistuin jatkaisi käsiteltävänä olevan asian käsittelyä vasta, kun korkein oikeus olisi ratkaissut ennakkopäätöskysymyksen tai päättänyt olla ottamatta kysymystä ratkaistavaksi. Ennakkopäätöskysymyksen siirtäneessä tuomioistuimessa käsiteltävän asian käsittely olisi siten keskeytyneenä ennakkopäätöskysymyksen siirtämisestä lukien (koko ennakkopäätöskysymysmenettelyn viemän ajan) ja odottaisi korkeimman oikeuden ratkaisua ennakkopäätöskysymykseen.

Edellä mainittuun liittyen on ensinnäkin todettava, että jossain määrin poikkeuksellisen lieven pidettävä sitä, että asian käsittelyn keskeytyminen perustui puhtaasti hallituksen esityksen esityölausumaan, eikä lain säännökseen (tai tuomioistuimen päätökseen).

Markkinaoikeuden näkemyksen mukaan voidaan kuitenkin esittää yleisemmänkin luonteinen kysymys siitä, miten perusteltuna kategorista [ennakkopäätöskysymyksen siirtäneessä tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan] asian käsittelyn keskeytymistä on ylipäättään pidettävä. Mainittakoon tähän liittyen vain jonkinlaisena esimerkkinä riita-asian kanne, jossa kannevaatimus perustetaan (vaihtoehtoisesti) yhtäältä perusteeseen A ja toisaalta perusteeseen B (esimerkiksi kieltokanne, joka perustetaan yhtäältä tavaramerkkioikeuden loukkaukseen sekä toisaalta tekijänoikeuden loukkaukseen). Mikäli tällaisessa tapauksessa siirrettävä ennakkopäätöskysymys liittyisi yksinomaan perusteeseen A (mutta ei lainkaan perusteeseen B), voidaan ainakin kysyä, miten perusteltuna on pidettävä sitä, että koko asia olisi (ehdottomasti) keskeytyneenä ennakkopäätöskysymyksen siirtäneessä tuomioistuimessa korkeimman oikeuden ennakkopäätöskysymyksen ratkaisuun saakka.

Markkinaoikeus esittääkin pohdittavaksi, voisiko ajatella pidettävän perusteltuna sitä, että edellä selostetun esityölausuman sijaan lähdetäisiinkin siitä, että ennakkopäätöskysymyksen siirtänyt tuomioistuin aina (tapauskohtaisen harkintansa perusteella) määräisi asian käsittelyn keskeytyneenä olemisesta (ml. siitä, missä laajuudessa asian käsittely on keskeytyneenä) ja että oikeudenkäymiskaaren sisällytettäisiin vain säännös, joka mahdollistaisi tuomioistuimen sanotusta keskeytyneenä olemisesta määräämisestä.

Yksittäisiä huomioita

Ehdotetun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (1. lakiehdotus) 30 a luvun 7 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeus tai hovioikeus voi päätöksellään siirtää ennakkopäätöskysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Myöskään esityksen yleisperustelujen keskeisistä ehdotuksista ennakkopäätöskysymykseen liittyen ei ilmene, että ennakkopäätöskysymysmenettely koskisi muita tuomioistuimia kuin käräjäoikeuksia ja hovioikeuksia.

Se, että ennakkopäätöskysymysmenettely voisi tulla sovellettavaksi myös markkinaoikeudessa käsiteltävänä olevassa asiassa, ilmenee vasta ehdotetun 30 a luvun 7 §:n yksityiskohtaisista perusteluista.

On esitettävissä, että oikeustilan selkeyden kannalta (erityisesti mahdollisten asianosaisten näkökulmasta) arvioituna perustellumpaa olisi ollut, että myös markkinaoikeus olisi mainittu ehdotetun 30 a luvun 7 §:n 1 momentissa tai että vaihtoehtoisesti kyseisessä säännöksessä ei olisi mainittu ”nimeltä” yhtäkään

tuomioistuinta, vaan tämän sijaan säännöksessä olisi puhuttu vain yleisesti tuomioistuimesta.

Kenties vieläkin perustellumpana viimeksi mainittu on lisäksi mahdollista nähdä ehdotetun 30 a luvun 8 §:n 1 momentin valituskieltoa koskevan säännöksen valossa. Markkinaoikeuden käsityksen mukaan varsin vakiintuneesti on nimittäin lähdetty siitä, että valituskiellosta tulee säätää laissa. Lukemalla yksinomaan ehdotetun 30 a luvun 8 §:n 1 momentin säännöksen saa nimittäin kuvan, että valituskielto koskee vain käräjäoikeuden tai hovioikeuden tekemää päätöstä siirtää ennakkopäätöskysymys korkeimman oikeuden ratkaistavaksi (mutta ei lainkaan markkinaoikeuden tekemää vastaavaa päätöstä).

Kokonaan erillisenä asiana on lisäksi esitettävissä, että vähintäänkin oikeustilan selkeyden ja yhtenäisyyden kannalta arvioituna parempi olisi ollut myös se, että ehdotetun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (1. lakiehdotus) 30 a lukuun olisi sisällytetty säännös ennakkopäätöskysymyksen siirtämistä koskevan päätöksen sisällöstä (ja sen rakenteesta). Nyt päätöksen sisältöä on, varsin runsaan mitoin, käsitelty ainoastaan yksityiskohtaisten perustelujen eri kohdissa (mutta tästä huolimatta ainakin osaksi varsin ehdottomin sanankääntein).

Jussi Karttunen
markkinaoikeuden ylituomari